

SMPR EXIT?

Eindverslag van de Interkerkelijke Stichting Tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties over de jaren 1998 tot en met 2001

Een vraagteken begeleidt de titel van dit periodeverslag. De afkorting waarmee de Interkerkelijke Stichting gekend was, luidde SMPR. Een afkorting die staat voor Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties. Hoewel de Stichting hiertegen vele initiatieven genomen heeft verdwijnt nu alleen de Interkerkelijke Stichting maar het misbruik vindt nog altijd plaats. Het is een goede zaak dat de kerken verzameld in het Interkerkelijk Bestuurlijk Overleg, de werkzaamheden tegen het seksueel misbruik in pastorale relaties tot hun eigen verantwoordelijkheid hebben gemaakt.

U kunt hierover lezen in de stukken van de oude en nieuwe voorzitter. Er is verslag van het werk van de vertrouwenspersonen. We belichten de geschiedenis en het belang en doel van het werk. De SMPR heeft in de afgelopen jaren niet stil gezeten, van die activiteiten wordt in dit eindverslag verantwoording afgelegd.

De Interkerkelijke Stichting Tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties geeft haar werk over aan de kerken zonder het seksueel misbruik uit de wereld te hebben geholpen. Daarom een exit met een vraagteken. Seksueel misbruik in pastorale relaties zal op de agenda moeten blijven staan.

WAT IS SEKSUEEL MISBRUIK EN WAT DOET HET MET IEMAND?

Seksueel misbruik in een pastorale relatie speelt zich af binnen de context van een kerkelijke gemeenschap. Meestal denken we daarbij aan een vertrouwensrelatie, een intensief contact tussen pastor en gemeentelid, waarbij tijdelijke afhankelijkheid een rol speelt omdat er vaak ingrijpende en aangrijpende dingen beleefd worden. Maar het gaat niet alleen om een hulpverlenersrelatie. Er zijn veel meer situaties binnen de beroepsuitoefening of in het kader van kerkenwerk, waarin seksueel misbruik kan plaatsvinden. Dader zijn niet alleen de pastor, ook andere ambtsdragers of mensen die in een kerkelijk dienstverband werkzaam zijn, zoals jeugdwerker, diaconaal consulent, supervisor etc. Slachtoffers zijn kinderen en volwassenen, zowel vrouwen als mannen.

In alle genoemde gevallen is er sprake van een ongelijke, een asymmetrische relatie, omdat de partners verschillen qua macht, afhankelijkheid, overwicht, positie. Voor de pastor/dader geldt dat hij een speciale plaats inneemt in de gemeenschap. Hij wordt als een deskundige beschouwd. De pastor komt niet privé bij mensen thuis maar uit hoofde van zijn ambt, als ambtsdrager afgevaardigd door gemeente. Door het verschil in positie ligt de verantwoordelijkheid voor het bewaken en bewaren van de grenzen in het contact allereerst bij de pastor. Grensoverschrijding is daarmee niet zo maar iets tussen twee mensen maar misbruik van een beroepssituatie of, zo u wilt, van het ambt.

Marjo Eitjes en Gideon van Dam komen in hun boek 'Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen' (1994) tot de volgende definitie van seksueel misbruik in pastorale relaties: "misbruik van macht en vertrouwen door een pastor ten opzichte van een gemeentelid in de vorm van seksuele handelingen of toespelingen op en uitnodigingen tot seksueel contact, meestal onder druk van geheimhouding". Anders gezegd: er is van seksueel misbruik sprake als de pastor de pastorale relatie met een gemeentelid ondergeschikt heeft gemaakt aan het bevredigen van eigen lust, behoeften, machtsgevoel e.d. Een term als overspel is hier dus niet ter zake omdat overspel slechts aanduidt wat vanuit een bepaalde visie op het huwelijk ongeoorloofd is, zonder in te gaan op de pastorale context.

Onder seksueel misbruik vallen niet alleen seksuele handelingen maar ook toespelingen op of uitnodigingen tot seksueel contact. Het is goed ons te realiseren dat seksueel misbruik de dader/pastor niet zomaar overkomt. Er is bijna altijd sprake van een glijdende schaal, van fantaseren naar plannen maken naar handelen. Het begint meestal non-verbaal met blikken en gebaren, vervolgens met kleine overschrijdingen zoals het vertellen van persoonlijke dingen, het laten uitlopen van gesprekken, uitwisselen van geschenken, tot het verkleinen van de fysieke ruimte, aanrakingen, vragen naar het seksuele leven, het fantaseren over seksuele gemeenschap en soms de gemeenschap zelf. Deze omschrijving omvat ook die situaties waarbij het eerste initiatief kwam van de kant van de pastorant(e). Het is aan de beroepskracht er voor te waken dat er geen grensoverschrijdingen plaatsvinden.

In het pastorale gesprek staat het belang (het heil en de heling) van de pastorant(e) voorop. Vertrouwen en intimiteit vormen daarbij de grond van de heling. Mensen groeien aan liefde en persoonlijke aandacht. Wordt een pastoraal contact echter geseksualiseerd, dwz wordt de relatie gebruikt voor de eigen behoefte of het tekort van de pastor, dan verliest de pastor zijn professionele objectiviteit en dus het vermogen een goede pastor voor de ander te zijn. Dat betekent per definitie het einde van de vertrouwensrelatie tussen pastor en pastorant(e). De pastorant(e) is door een seksualisering van het contact niet geholpen, zij/hij krijgt er een probleem bij.

Hoe kan het gebeuren?

'Het overkomt mij niet', 'daar ben je toch zelf bij', zeggen mensen vaak. Maar uit ervaring is gebleken dat misbruik zo geleidelijk en ongemerkt begint dat het vaak pas achteraf als zodanig herkend en erkend werd door de pastorant(e). Voor het slachtoffer/de pastorant(e) geldt dat zij zich vaak in een kwetsbare situatie bevindt. Bij een hulpvraag maakt zij zich bovendien afhankelijk van de aandacht en toewijding van de pastor. Daarbij heeft zij ook behoefte aan warmte en geborgenheid. Bij seksueel misbruik worden deze behoeften of niet (h)erkend als normale behoeften of ze worden geduid als een uitnodiging tot seksualisering van de relatie. In heel wat gevallen blijkt bovendien dat misbruikten al eerder slachtoffer waren van misbruik in een afhankelijkheidssituatie (thuis, op school, in clubhuis). De kans op herhaling is dan groter. Zij (of hij) heeft immers niet van vroeger uit geleerd grenzen te stellen. Bovendien zoekt ze, als ze hiervoor hulp vraagt, ook een soort reparatie voor wat haar in het verleden is aangedaan.

Uit onderzoek in Amerika is gebleken dat plegers veelal begenadigde en bevlogen pastores zijn, 'workaholics', gezegend met charismatische gaven. Vaak zijn ze zeer geliefd, er wordt met hen gedweept. Maar het zijn ook mensen die zich afhankelijk maken van het helpen van anderen. Ze zijn zich onvoldoende bewust van hun eigen zwakke kanten of onvervulde behoeften, van het overwicht dat ze hebben op anderen, van hun vermogen om anderen aan zich te binden. In de praktijk houden ze er een soort dubbelleven op na om het misbruik geheim en onder controle te houden. We zijn geneigd te zeggen dat seksueel misbruik iets is tussen twee personen, maar dat gaat niet op als het misbruik

plaatsvindt in het pastoraat. Naast het aandeel van pastor en pastorate zijn er andere factoren te benoemen die op een meer indirecte wijze bijdragen aan het ontstaan van seksueel misbruik in een pastorale relatie. Deze factoren hebben te maken met het klimaat binnen een gemeente, de wijze waarop men met elkaar omgaat, en ook met gegroeide regels en gewoonten.

- hoe kijken we tegen de predikant aan, welke plaats geven we hem of haar, is het mogelijk nee te zeggen of kritiek te hebben?
 - hoe open is de communicatie? Is er uitwisseling in de kerkenraad over beleid, tijdsbesteding, wie bezocht worden?
 - hoe is de beeldvorming over mannen en vrouwen, wat is het taalgebruik (al of niet inclusief), is het gezinsdenken de norm?
 - hoe staat het met de professionaliteit van de pastor, omgaan met risico's van het vak: huisbezoek thuis, omgaan met nabijheid, onderscheid privé en werk, afgrenzing van het pastorale contact, eigen onvervulde behoeften, eigen seksualiteit, spirituele voeding.
- Het zijn allemaal zaken die van invloed zijn op het klimaat binnen een gemeente.

Schade

Uit bijna alle verhalen van vrouwen en mannen die een seksuele relatie met hun pastor hebben gehad, blijkt dat dit beschadigend - soms traumatisch - was. Dat is meestal niet een inzicht dat er direct is. Zoals al eerder gezegd: de relaties waarin zoiets gebeurt, zijn meestal relaties waarin ook goede dingen gebeurd zijn. Mensen voelen zich voor het eerst gehoord, gezien, gekend. Bovendien gaf het (seksuele) contact de pastorant(e) het gevoel uniek te zijn. Juist dit nieuwe, ongekende maakt het voor de pastorant(e) moeilijk om los te laten, afstand te nemen en te kijken naar wat óók gebeurd is, en wat uiteindelijk veel meer bepalend is. Ze heeft veel te verliezen en is geneigd het gebeurde te ontkennen of te verzachten. Ook na beëindiging van de relatie kan het geruime tijd duren eer mensen het woord misbruik in de mond kunnen en durven nemen. Dat komt door de afhankelijkheid van de pastorate en haar loyaliteit ten opzichte van de pastor. Ze gunt hem zijn plaats in de gemeente want hij is zo'n goede pastor, hij preekt zo goed. Tegelijkertijd groeit er in haar het gevoel gebruikt, misbruikt te zijn en wil ze niet dat anderen ditzelfde overkomt.

De gevolgen zijn veelal levenslang. Dat hoeft overigens niet zo zichtbaar te zijn: veel mensen die dit hebben meegeemaakt, lijken zich prima te handhaven in het maatschappelijke en sociale leven. Maar achter deze buitenkant speelt iets anders.

De gevolgen op een rij:

1. geschonden vertrouwen: Haar grond is weg; ze weet niet meer wie zij is, weet niet meer wie ze nog kan vertrouwen. Voelt zich verraden, besmet, beklad. Ook het Godsvertrouwen kan geschokt zijn en het vertrouwen in de geloofsgemeenschap. De taal die de pastor op de kansel spreekt, is onbetrouwbaar geworden, tot leugentaal geworden.
2. langdurige afhankelijkheid: Ze heeft haar bestaan ontleend aan de ander en weet niet meer zelf te leven. Haar mening telde niet. Het kost vaak veel moeite het roer weer in eigen hand te nemen.
3. schuld en schuldgevoel: Vragen als 'waarom heb ik dit toegelaten', 'ik had toch nee kunnen zeggen', 'misschien wilde ik zelf toch ook'. Schuld tegenover de eventuele eigen partner. Schuldgevoel over problemen waar de pastor en zijn gezin in verzeild raken.
4. een probleem erbij: Als het pastorale contact geseksualiseerd wordt, wordt het oorspronkelijke probleem waarvoor iemand kwam niet opgelost. Integendeel, men krijgt er een moeilijk en belastend probleem bij.
5. geheimhouding: De geheimhouding waarmee het aanvankelijk pastorale contact omgeven was, heeft de pastorate vaak in een isolement gebracht. Wie gelooft haar, met wie kan ze nog praten?
6. seksualiteit: Moeite met meer intieme relaties en met seksualiteit binnen de liefdesrelatie.
7. psychosomatische klachten: Niet zelden speelt depressiviteit een rol, naast eet - en slaapproblemen, hoofdpijn, rugklachten. Suïcidaliteit en automutilatie; een gevoel van ontwricht zijn.
8. moeite met autoriteiten: Autoriteiten worden met meer argwaan bekeken.
9. geloof en kerk: Omdat het misbruik zich voordeed in een pastorale relatie, heeft de misbruikte ook moeite met het geloof en kerk. Dat wordt nog eens versterkt doordat kerken niet goed weten om te gaan met deze problematiek. De pastorant(e) is vaak niet meer welkom. Dat is een uiterst pijnlijk verlies omdat geloof en kerk zo'n centrale rol in het leven innamen.

Interkerkelijk Bestuurlijk Overleg

De kerken zijn veel dank verschuldigd aan de mensen die de Interkerkelijke Stichting Tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties hebben opgericht. Zij hebben gepioneerd. Zij hebben seksueel misbruik in pastorale relaties op de agenda van de kerken geplaatst. En, beter nog, zij hebben initiatieven ontwikkeld tot het opzetten van een meldpunt en begeleiding van de slachtoffers. Dat heeft er toe geleid dat de kerken zelf hun verantwoordelijkheid op dit punt aanvaarden.

De RK kerk heeft dat gedaan met het opzetten van de instelling Hulp en Recht. Protestantse kerken hebben een Interkerkelijk Samenwerkingsverband tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties in het leven geroepen. Dit samenwerkingsverband bestaat, naast vertegenwoordigers van de participerende kerken, uit een vertegenwoordigster van het netwerk van vertrouwenspersonen, iemand namens het meldpunt (IKON-pastoraat) en een vertegenwoordig(st)er van Hulp en Recht. Het samenwerkingsverband wordt bijgestaan door mevrouw Sylvia van Delden, beleidsmedewerkster in het Landelijk Dienstencentrum van de SoW-kerken, die ook het werk van de Interkerkelijke Stichting heeft ondersteund.

Met het oprichten van het interkerkelijke samenwerkingsverband verandert er in de praktijk van het werk niet veel. Het meldpunt blijft gelukkig bestaan en de vertrouwenspersonen zijn beschikbaar voor de misbruikten die een beroep op hen doen. Wat verandert is de inzet van de kerken. Zij zijn nu direct verantwoordelijk voor de strijd tegen seksueel misbruik in pastorale relaties. En zij hebben uitgesproken dat gezamenlijk te willen doen. Het samenwerkingsverband is het platform van de kerken dat gevraagd en ongevraagd advies aan de kerken verstrekt, actie onderneemt, voorlichting verzorgt en bezinning en onderzoek entameert. Het samenwerkingsverband onderhoudt contacten met andere instellingen op het kerkelijk erf die zich ook bezig houden met de strijd tegen seksueel misbruik in pastorale relaties. Er is een lange weg te gaan. Er moet nog veel gebeuren. De zorg voor de misbruikten staat voorop. Maar we zijn hoopvol gestemd over de inzet van de kerken op dit punt.

De op dit moment bij het samenwerkingsverband betrokken kerken en geloofsgemeenschappen zijn: Algemene Doopsgezinde Sociëteit, Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, Gereja Kristen Indonesia Nederland, Leger des Heils, Oud-Katholieke Kerk, Remonstrantse Broederschap en de SoW-Kerken. Het secretariaat is gevestigd in het Landelijk Dienstencentrum, Joseph Haydnlaan 2a, Postbus 8505, 3503 RM Utrecht, telefoon (030) 8801477 / 1502, E-mail j.bot@sowkerken.nl

Bert Louwerse, voorzitter

EEN KLEINE GESCHIEDENIS VAN DE SMPR

AANLEIDING TOT HET ONTSTAAN VAN DE SMPR

Het gesprek binnen de kerken over seksueel misbruik in pastorale relaties dateert van 1989. Toen maakte een gemeentelid bekend dat zij jarenlang een relatie had gehad met haar predikant en zij noemde die relatie een vorm van seksueel misbruik. Zij dacht niet alleen te staan in haar ervaringen en wilde dit soort misstanden aan de kaak stellen om uiteindelijk te voorkomen dat ook anderen dit gebeurde.

De schok die haar verhaal teweeg bracht was groot. Pastores stonden veel langer dan andere hulpverleners boven elke verdenking. Haar verhaal werd genegeerd, ontkend of gebagatelliseerd. Anderen zeiden dat het hier om overspel ging, wat toch eerder in de privé-sfeer ligt. Weer anderen zeiden: misschien is het wel waar, maar de betreffende ambtsdrager is zo'n goede pastor.

En er waren er die haar verhaal geloofden en naar vormen zochten om het verder te brengen. Zo ontstond de interkerkelijke initiatiefgroep waarin vertegenwoordigers van de grote kerken (NH, GK en RK kerk) zitting namen als ook vertegenwoordigers uit enkele kleine kerken (Remonstranten, Doopsgezinden). Allen op persoonlijke titel. Ze zochten de interkerkelijkheid om niet allemaal het wiel uit te hoeven vinden; ze zochten naar een vorm van onafhankelijkheid omdat seksueel misbruik in het centrum van kerken, gemeenten en parochies gebeurt en ook (niet onbelangrijk) om de anonimiteit van slachtoffers beter te kunnen waarborgen. Immers de wereld van kerken is uiteindelijk maar klein.

Prioriteit kreeg de opvang van slachtoffers/misbruikten. In 1991 kwamen er twee meldpunten, te weten het IKON-pastoraat en het omroeppastoraat van KRO-RKK, vanwege hun bereikbaarheid, relatieve onafhankelijkheid ten opzichte van de kerken en hun ervaring met anoniem pastoraat. Er werden een aantal pastores en vrouwen met eigen ervaringen van misbruik binnen het pastoraat getraind. Zij vormden een netwerk van vertrouwenspersonen met als doel slachtoffers (telefonisch) pastorale begeleiding te bieden. Het netwerk ging in 1992 van start.

De reacties op een uitzending van KRO tv maakten duidelijk hoe hoog de nood was. Vierhonderd meldingen in anderhalf jaar. De grote krachten achter de initiatiefgroep waren de KBSR (= Katholiek Bureau voor vorming en toerusting omtrent seksualiteit en relaties) en de PSVG (= Protestantse Stichting voor voorlichting en vorming omtrent seksualiteit en relaties) die beide een medewerk(st)er vrijstelden voor het opzetten van dit werk alsmede het Samenwerkingorgaan voor het Pastoraat van de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken, die de nodige ondersteuning bood.

ONTWIKKELING TOT DE HUIDIGE SMPR

Al snel werd duidelijk dat niet alleen erkenning nodig was van het aangedane leed, maar dat er ook recht gedaan moest worden in de kerken, op de plek waar het misbruik gepleegd was. Naast het netwerk vertrouwenspersonen

startte er vervolgens een groep met het oog op een klachtenprocedure. Er werd een aantal lijnen vastgesteld waarlangs recht gedaan kon worden aan de klaagster en recht gesproken ten aanzien van de pleger van het misbruik. Deze lijnen kregen in de diverse kerken een andere vorm omdat het kerkrecht nu eenmaal per kerk verschilt. "Hulp" in de vorm van pastorale begeleiding en "recht" waren de items waarmee de initiatiefgroep zich bezig hield, maar ook preventie, publiciteit en het starten van een lotgenotencontact. Want seksueel misbruik vindt in het geheim plaats, het maakt slachtoffers uitermate eenzaam.

Door enkele vrouwen (die deels ook betrokken waren bij de Initiatiefgroep SMPR) werd een theatergroep 'In dienst van de Heer' opgezet om op een eenvoudige en speelse wijze bekendheid te geven aan de problematiek, om de mechanismen invoelbaar te maken die bij seksueel misbruik in pastorale relaties spelen, herkenning op te roepen, inzicht te geven in het handelen van slachtoffer, dader, gemeenten, kerkenraden. Dat was een vondst, immers het ging om het brengen van een slechte boodschap. Terugkijkend moet je zeggen: Het was een soort werken in niemandsland. Niemand wist waar we terecht zouden komen, alleen dat het nodig was deze weg te gaan, al was het over niet eerder begane wegen.

Een pionierstijd waarbij ieder voor zich helemaal door de problematiek heen moest gaan – en dat betekende bij zichzelf het ongelooftoelaten, ontzetting, walging, woede, teleurstelling, mededogen. Om verder te komen. Ik kan u verzekeren: dat was niet makkelijk! Het maakte je ook bij collega's niet echt bemind.

In tweede instantie werden er mensen getraind met het oog op plegerbegeleiding. Er werd contact gezocht met de werkbegeleiding voor predikanten en de kerkelijke opleidingen uit oogpunt van preventie. Ook werd er nagedacht hoe een gemeente/parochie en kerkenraad bij te staan als ze geconfronteerd werden met SMPR.

Na een paar jaar werd de initiatiefgroep omgebogen tot een stichting met als doel de problematiek van seksueel misbruik in pastorale relaties ook echt op de agenda van de kerken te krijgen zodat zij zelf verantwoordelijkheid zouden nemen in woord en daad. Een tweede doel was de interkerkelijkheid vorm te geven in het zogeheten voortraject, d.w.z. in de begeleiding van misbruikten en het vaststellen van te volgen routes tav gemeenten, kerkenraden, strafmaat ten opzichte van plegers. Tenslotte ging het erom een zekere onafhankelijkheid te stimuleren in kerkelijke rechtspraak

In deze fase trad de RK Kerk uit de SMPR, omdat de bisschoppen een eigen, binnenkerkelijk traject wilden opzetten voor hulp en recht aan misbruikten. Dat was een pijnlijke breuk. De laatste jaren neemt echter het contact weer toe en staan beide organisaties elkaar over en weer bij.

In de serie Handreikingen voor het Pastoraat van het Samenwerkingsorgaan voor het Pastoraat van de NH en GK Kerk kwam ook een uitgave over seksueel misbruik in het pastoraat (no. 30).

Met de uitspraak van de synode van de SOW kerken in januari 1999 waarbij seksueel misbruik als zonde werd bestempeld en vastgelegd werd dat de kerken zich onvoorwaardelijk achter de slachtoffers dienden te scharen, werd een punt bereikt waar het sinds de oprichting van de initiatiefgroep om begonnen was: dat kerken verantwoordelijkheid nemen voor het kwaad dat in haar midden gebeurde door eigen ambtsdragers.

Namen

Bestuursleden			Vertrouwenspersonen	
Mw. I.H. Bakker	algemeen bestuurslid	vanaf 1998	Mw. M. Bats-Ridder	
Dhr. Ds. K. Bisschop	voorzitter	vanaf 1998	Mw. Dr. D.J.J. Dijk	vanaf 2000
Dhr. F. J. van Brenk	penningmeester	tot 1999	Mw. Drs. A. Galle-Luttikhuisen	tot 1998
Mw. Ds. J.M. Deenik-Moolhuizen	algemeen bestuurslid		Drs. R. de Groof	vanaf 2000
Dhr. Drs. A.M.S.H. van den Boogert	vice-voorzitter	tot 1999	Mw. Tj. A. de Groot	tot 2000
Mw. Drs. A.M.. Booij	secretaris	tot 1999	Mw. C. van der Horst	tot 1998
Mw. J. de Keijzer-Kappner	algemeen bestuurslid		Mw. J. de Keijzer-Kappner	v/a 1992
Dhr. Drs. L.M. Simons	algemeen bestuurslid	vanaf 1999	Mw. C. Kranenburg	tot 1998
Mw. Drs. J.A.P. Tichelaar	secretaris		Mw. J. van Loon-Bolt	tot 1998
Mw. Ds. J. van der Wert	dagelijks bestuurslid		Mw. Ds. G. Nikkels	tot 1998
Dhr. Dr. G. Zuidberg	algemeen bestuurslid	tot 1999	Mw.ds. A.C. van Noort	tot 1998
			Mw. Dr. E. Plantier	tot 1999
			Mw. Drs. E. van der Ree	vanaf 2000
			Mw. Drs. M.M. Schulte Kemna	tot 2000
Coördinatoren				
Mw. M. Eitjes,	voor 0,2 fte (tot oktober 1998)			
Mw. S. van Delden,	voor 0,4 fte (vanaf oktober 1998)			

Lotgenotendag.

Op 21 november 1998 is samen met Hulp & Recht een lotgenotendag gehouden. Er meldden zich ruim 40 misbruikten aan, veel minder dan we gehoopt hadden. Niettemin werd het een goede dag.

In het ochtendprogramma bood het theater 'In dienst van de heer' gelegenheid tot doorpraten over machtsmisbruik, mechanismen die dat mogelijk maken, geheimen die tot isolement leiden, het terugvinden van je kracht.

De middag werd gevuld met een breed aanbod van workshops, variërend van 'wat mag je van een therapie verwachten', 'wel of niet een klacht indienen', 'geloven tegen de verdrukking in', tot lichaamswerk. Uit de verschillende workshops werden aanbevelingen aan de kerken gedaan. Deze zijn samengevat tot een slotcommuniqué, dat aan de kerken is aangeboden.

De meeste misbruikten gaven te kennen dat de dag hen goed heeft gedaan en dat ze graag een herhaling willen. Helaas is dit verzoek nog niet geëffectueerd, mede door de grote werkdruk. Ook de vraag om regelmatige informatie over het werk rond seksueel misbruik is (nog) niet gehonoreerd.

De pers heeft ruime aandacht aan de lotgenotendag besteed. Mede daardoor meldden zich ook misbruikten aan, die nog niet eerder contact met de SMPR of H&R hadden.

Terugkomdagen voor vertrouwenspersonen.

Zo'n driemaal per jaar hebben de vertrouwenspersonen een terugkomdag. Naar zo'n dag wordt echt uitgekeken: het is de gelegenheid om je verder te bekwamen; het is vooral ook de gelegenheid om eens het achterste van je tong te laten zien over zaken, waarover je verder zwijgt.

De eerste jaren is erg veel tijd gaan zitten in vragen rond de begeleiding van misbruikten en in knelpunten in de verschillende klachtenprocedures.

Nu de procedures verder ontwikkeld zijn en de vertrouwenspersonen een goed inzicht ontwikkeld hebben in kenmerken en valkuilen bij misbruik, blijft er meer tijd over om specifieke onderwerpen uit te diepen. Zo heeft de laatste jaren o.m. op de agenda gestaan: grenzen aan het vertrouwenswerk, omgaan met shoppen (steeds een andere hulpverlener 'uitproberen'), redenen om wel of niet een klacht in te dienen, mogelijkheden tot schadevergoeding, definiëring seksueel misbruik, de SoW-nota 'Schuilplaats in de Wildernis', geheimhouding, mogelijkheden en valkuilen bij lotgenotencontacten.

De laatste jaren is hard gewerkt aan een nauwkeurige omschrijving van het vertrouwenswerk.

Interne vorming.

Uiteraard is het van het grootste belang dat bestuursleden en vertrouwenspersonen van de Stichting goed op de hoogte zijn van de mechanismen die spelen bij seksueel misbruik en van de ontwikkelingen op het kerkelijk erf. Zij nemen daarom regelmatig deel aan vormingsactiviteiten, die voor een breder publiek toegankelijk zijn.

Maar los daarvan worden de vertrouwenspersonen met enige regelmaat getraind. Allereerst wordt een aspirant-vertrouwenspersoon enige dagen geschoold, voordat er een beslissing over zijn of haar participatie in het Netwerk wordt genomen. De laatste basistraining werd in 2000 samen met de R.K. instelling Hulp en Recht gegeven aan aspirant-vertrouwenspersonen van beide instellingen. Behandeld werden o.m.: definiëring, kenmerken en gevolgen van seksueel misbruik, (kerk)juridische aspecten, omgaan met grenzen. Er was ruim gelegenheid om het geleerde in te oefenen.

Al eerder, in 1999, kregen de vertrouwenspersonen van de SMPR en van Hulp en Recht een gezamenlijke bijscholing.

De vertrouwenspersonen van de SMPR hebben vanaf het begin enkele malen per jaar een terugkomdag. Naast bespreking van de struikelblokken die zij tegenkomen, wordt op zo'n dag vaak een dagdeel uitgetrokken voor voortgaande vorming of training.

Sinds 2000 worden de intervisiedagen samen met de vertrouwenspersonen van Hulp en Recht gehouden. Eén dagdeel wordt aan intervisie gewijd, het andere aan studie en bezinning.

Voor instellingen als de SMPR is publiciteit van groot belang. De eerste jaren had veel publiciteit vooral tot doel, de kerken van de ernst van seksueel misbruik in pastorale relaties te doordringen. Daarnaast hoopte de SMPR dat gemeenteleden weerbaarder zouden worden, wanneer zij konden horen wat anderen gebeurd was. En tenslotte blijkt telkens weer, dat de ervaringen van anderen veel misbruikten precies dát zetje geven, dat ze nodig hebben om niet langer met hun eigen geheim te blijven rondtobben: de meeste misbruikten die om begeleiding door een vertrouwenspersoon vragen, bellen naar aanleiding van een T.V.-uitzending of andere vormen van publiciteit.

In de loop der jaren zijn de contacten met de kerken directer geworden. Toch blijkt publiciteit nog steeds een versnellende uitwerking op de besluitvorming der kerken te hebben. Zo heeft de publicitaire commotie in 'de zaak Van Drimmelen' (een synodeadviseur die pedofilie voorwendde om daarmee een lans te breken voor een veroordeelde pastor) er zeker toe bijgedragen, dat de Triosynode van de SoW-kerken seksueel misbruik in januari 1999 indringend besprak.

Daar binnen de SMPR veel kennis is verzameld over de mechanismen die een rol spelen bij seksueel misbruik, doen de media vaak een beroep op haar, wanneer een concrete zaak om aandacht vraagt. Dilemma binnen de SMPR: wij zijn er niet om schuldigen aan te wijzen; daarvoor zijn kerkelijke of burgerlijke rechtbanken in het leven geroepen. We kunnen echter vaak wél duidelijk maken, hoe misbruik in zijn werk gaat.

Uit het bovenstaande blijkt al, dat onze publiciteit vaak reactief is. Medewerkers van de SMPR werden geïnterviewd naar aanleiding van 'de zaak Van Drimmelen', de Triosynode, enkele spraakmakende gevallen van misbruik, de door de SMPR georganiseerde lotgenotendag, enz. Het blijkt moeilijk, in rustige tijden een goede publiciteit vorm te geven.

Een ander probleem dat zich bij publiciteit voordoet, is het gegeven dat veel media vooral een misbruikte aan het woord willen laten. Daar het niet echt strelend is voor je zelfbeeld om te moeten constateren dat je bent misbruikt, zijn er maar heel weinig vrouwen en mannen die willen meewerken aan zulke publiciteit. Door zo gefixeerd te zijn op het persoonlijke verhaal, dreigen de media ook een te zwaar accent te leggen op het gebeuren tussen misbruiker en misbruikte. Voor zeker zo zwaar wegende problemen zoals de rol van de gemeente - tot dusver heeft bijna geen enkele misbruikte na een toegewezen klacht zijn of haar plaats binnen de gemeente weten te behouden - is nauwelijks aandacht.

publiciteit

Chronologisch overzicht publiciteit:

N.a.v. de zaak Van Drimmelen (januari 1998):

- radio-interviews met Judith van der Werf op 12 januari (NOS en NCRV), 13 januari (TV8), 15 januari (EO), 21 januari (Snippers);
- interview van Judith van der Werf door Monic Slingerland in Trouw, 17 januari: 'Kerken voorzien mechanismen seksueel misbruik onvoldoende';
- De naïviteit voorbij, artikel van Cees Veltman in HN van 24 januari aan de hand van interviews met Gideon van Dam, Joke de Keijzer en Judith van der Werf;
- voor de IKON-uitzending 'Het andere gezicht' op 29 januari verlenen het IKON-pastoraat en de SMPR nazorg.

Rond de lotgenotendag van 21 november 1998:

- TV-publiciteit in 'Het glazen huis' (NCRV) van 19 november over de kerkelijke gemeente bij misbruik, met o.m. Annelies Galie en Judith van der Werf;
- 'Middagedie' (VARA) van 20 november met Tjitske-Anna de Groot;
- Kruispunt (KRO) met Sylvia van Delden;
- Jos op 1 (NCRV) met Sylvia van Delden;
- verder NOS-journaal, 'Hart van Nederland (SBS6), AVRO-Netwerk, Wereldomroep;
- radio-publiciteit in Radio 1-journaal, Met het oog op morgen; NCRV-radio;
- stukjes in o.m. NRC, Parool, AD.

Naar aanleiding van het verschijnen van de Handreiking voor het pastoraat nr. 30 over seksueel misbruik in pastorale relaties:

- een interview met Judith van der Werf in Woord en Dienst van 19 december 1998.

N.a.v. de Triosynode op 29 en 30 januari 1999:

- radio-uitzending 'Geloof en samenleving' (NCRV) van 18 januari met Judith van der Werf;
- TV-uitzending AVRO-Netwerk op 28 januari met Joke de Keijzer en Judith van der Werf;
- medewerking werd verleend aan de voorbereiding en de nazorg rond 'Het andere gezicht' (IKON) op 18 februari;
- interview met Sylvia van Delden in Trouw;

Diversen

- In het juli/augustus-nummer van Kerkinformatie een interview met Sylvia van Delden;
- Eind 1999 interview met Sylvia van Delden over de SMPR in 'Triplex';
- In maart 2000 in 'Man-vrouw' (E.O.-televisie) een uitzending over seksueel misbruik in pastorale relaties, waaraan o.m. medewerking wordt verleend door Joke de Keijzer;
- In juni 2000 interview NCRV-radio met Sylvia van Delden en Alexander Veerman n.a.v. de studiedag over gemeenten.

Cursief Jaarverslag door Klaas Bisschop

De Interkerkelijke Stichting Tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties geeft in dit derde en laatste verslag een overzicht van haar werk vanaf 1998. In deze periode voltrok zich de overgang van de stichting SMPR naar het interkerkelijk samenwerkingsverband tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties.

De stichting SMPR is in 1995 voortgekomen uit de interkerkelijke initiatiefgroep Tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties, die in 1992 was ontstaan. De deelnemers in de stichting SMPR hebben elkaar in verontwaardiging en betrokkenheid gevonden. Het is een grote overgang van dit initiatief naar een structuur van vertegenwoordigers van kerkgemeenschappen en kerkordelijke regels waarin de Stichting in 2001 opgaat. Deze overgang was noodzakelijk om een eind te maken aan een min of meer vrijblijvende opstelling van de kerken ten opzichte van een kwaad waartegen de SMPR zich verweert en om aan dit werk een breder kader en een degelijker financieel draagvlak te geven.

Over de grote lijn in het beleid van de SMPR was juist aan het begin van deze verslagperiode goed nagedacht. Enkele uitgangspunten waren: intensieve interkerkelijke samenwerking bij het voorkomen en bestrijden van seksueel misbruik, duidelijke en deskundige behandeling van klachten en hulp aan alle betrokkenen, zowel misbruikten als plegers van dit kwaad.

Begin september 1998 werd afscheid genomen van een aantal bestuursleden en vertrouwenspersonen vanaf het begin en werd Marjo Eitjes als coördinator opgevolgd door Sylvia van Delden.

Schuilplaats in de wildernis?

Hoopgevend was de bespreking van de nota 'Schuilplaats in de wildernis' in de gezamenlijke vergadering van de synoden NHK, GKN en ELK in januari 1999. Zowel in de kerken als in de samenleving bleek grote belangstelling voor de wijze waarop in deze kerkelijke vergadering over seksueel misbruik werd gesproken en voor de uitspraken en aanbevelingen:

Seksueel misbruik is zonde

De kerk dient onomwonden te kiezen voor de slachtoffers van seksueel misbruik.

De synode besloot: vorm en inhoud te geven aan de coördinatie van het beleid op het gebied van pastorale zorg, opvang en begeleiding van betrokkenen; voorlichting en scholing; de aanpassing van regelgeving door instelling van een coördinatiepunt dat voor interkerkelijke samenwerking openstaat.

In de uitvoeringsopdrachten gaf de synode aandacht aan het overleg met de Stichting SMPR, het netwerk van vertrouwenspersonen, de meldpunten, het overleg met de visitatoren, de ambtsopleidingen en de vragen van schadeclaims.

Overleg met SoW/KTO

In het najaar van 1999 is overleg tussen de SMPR en de Dienst Kerkopbouw, Theologie en Opleiding van de SoW-kerken begonnen. De aandacht van KTO bleef grotendeels beperkt tot organisatorische zaken.

Aan de invulling van een coördinatiepunt in de geest van de synodeopdracht is nog geen uitvoering gegeven. Veel tijd en aandacht vroeg de regeling van de benoeming en de (uiterst bescheiden) honorering van de vertrouwenspersonen. Inmiddels is er een convenant voor de deelnemende kerkgemeenschappen opgesteld. In september 2001 kon het werk van de SMPR in de nieuwe vorm beginnen.

Melding van misbruik

Opvallend is de vermindering van meldingen van nieuwe gevallen van misbruik in de laatste jaren. Over deze ervaring van de SMPR is uiteraard van gedachten gewisseld met medewerkers van Hulp & Recht en van het IKON-pastoraat. Is deze vermindering min of meer toevallig? Worden ouders afgeschrikt door de versterkte aandacht bij de kerken?

Worden vrouwen weerbaarder? Zoeken vrouwen minder hulp bij pastores? Is de aandacht voor dit werk verminderd na enkele zeer grote gevallen van misbruik?

Het werk van de SMPR is moeilijk in cijfers uit te drukken. Daarbij moet ook terughoudendheid betracht worden bij een nauwkeurige specificatie.

Tenslotte

De SMPR ziet duidelijk werk liggen dat ze over moet dragen aan wie haar taak zullen voortzetten. Er is grote verscheidenheid tussen de klachtenprocedures in de verschillende

kerken van episcopale, synodale en congregationalistische structuur. Voor de grote SoW-kerken is het van belang om tot overeenstemming te komen over de uitgangspunten voor rechtspleging. De samenwerking met de RK instelling Hulp & Recht is goed, maar samenwerking met vergelijkbare instellingen van andere kerken kan nog verder worden uitgewerkt en verstevigd.

Eenstemmig heeft de SMPR besloten tot opheffing van de Stichting omdat ze alle vertrouwen heeft in wie gereed staan om dit werk over te nemen.

Ds. Klaas Bisschop
Voorzitter SMPR

overzicht van externe activiteiten
4 juni 1998: training ambtsdragers, georganiseerd door PKV Zwolle, door Judith van der Werf;
eind 1998: handreiking voor het pastoraat nr. 30 door Ineke van Keulen en Judith van der Werf;
29 januari 1999: begeleiding inhoudelijke verkenning seksueel misbruik op Triosynode door Sylvia van Delden;
voorjaar 1999 training toekomstige vertrouwenspersonen van De Driehoek door Sylvia van Delden en Joke de Keijzer;
22 april 1999: training voor voorgangers en hun partners van de Kerk van de Nazarener door Judith van der Werf en Sylvia van Delden;
30 juni 1999: studiedag voor pastores in Zeeland ism het Provinciaal Samenwerkingsverband Godsdienst en Seksueel Geweld door Judith van der Werf;
juni 2000: training studenten Hydepark door Joke de Keijzer;
juni 2000: medewerking aan studiedag SoW-kerken over de begeleiding van de gemeenten bij seksueel misbruik, door Sylvia van Delden;
13 feb. 2001: lezing over verzoening te Elst door Judith van der Werf;
13 maart 2001: gastcollege SMPR voor de Algemene Doopsgezinde Sociëteit door Judith van der Werf.
overzicht van externe activiteiten

Vorming en toerusting

Nu er binnen de kerken meer aandacht komt voor seksueel misbruik in pastorale relaties, neemt ook de vraag naar vorming en toerusting toe. Vaak wordt daarbij een beroep gedaan op de binnen de SMPR verzamelde kennis. Vragen komen zowel van de aan de SMPR gelieerde kerken, als van andere kerkgenootschappen.

Enkele - vrij willekeurige - voorbeelden van activiteiten op dit gebied:

Op verzoek van het Samenwerkingsorgaan voor het Pastoraat verzorgden Ineke van Keulen en Judith van der Werf de tekst van de Handreiking voor het Pastoraat nr. 30 over seksueel misbruik in pastorale relaties. In deze brochure - eind 1998 verschenen - wordt allereerst aandacht besteed aan de definiëring van het begrip seksueel misbruik in pastorale relaties. Er wordt ingegaan op de gevolgen voor misbruikten en op de vraag hoe zoiets kan gebeuren. Er wordt aandacht gegeven aan de mechanismen die spelen bij de diverse betrokkenen, van daders en slachtoffers tot omstanders en kerken. Een apart hoofdstuk is gewijd aan de weg naar erkenning en verzoening. De brochure besluit met een beschrijving van de route voor gemeenten die hiermee te maken krijgen. Informatie over adressen en klachtenprocedures is toegevoegd.

De Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland houdt op 2 november 1998 een verplichte(!) studiedag voor predikanten, pastoraal werkers en studenten over seksueel misbruik in pastorale relaties. Het theater 'In dienst van de heer' zorgt voor een eerste verkenning van het onderwerp. De net vertrokken coördinator van de SMPR, Marjo Eitjes, diept het onderwerp verder uit.

Aan de totstandkoming van de nota 'Schuilplaats in de wildernis?' voor de Triosynode van 29 en 30 januari 1999 wordt medewerking verleend door verschillende SMPR medewerkers. Tevens werkt de coördinator, Sylvia van Delden, mee bij de inhoudelijke verkenning van het onderwerp tijdens de synode.

In juni 2000 geeft de coördinator van de SMPR haar medewerking aan de voorbereiding en uitvoering van een studiedag, georganiseerd door de SoW-kerken, over problemen in de gemeente, wanneer seksueel misbruik door de pastor bekend wordt. Dr. Ruard Ganzevoort opent de dag met een 'zoekplaatje': waar is de misbruikte in alle gekrakeel gebleven, wie heeft nog oog voor haar of hem? Het is schokkend om te merken hoe bijbelse kernthema's als 'opkomen voor de zwaksten' in alle onrust holle woorden lijken te worden. En het is heel verhelderend om te leren dat bij misbruik door een ambtsdrager de gemeente mee getraumatiseerd is, zodat er van haar de eerste tijd geen consistente, opbouwende aanpak verwacht mag worden. In diverse workshops worden deelthema's verder uitgediept.

Op deze plaats moet zeker ook het theater 'In dienst van de heer' worden genoemd. Het theater was formeel een zelfstandig project. Het maakte in een aantal korte scènes mechanismen inzichtelijk, die een rol spelen bij seksueel misbruik. Het trad vooral op voor opleidingen, nascholingen en vrouwengroepen.

Helaas heeft het theater eind 2000 zijn activiteiten definitief beëindigd. Hoewel er momenteel meer materiaal beschikbaar is, blijft het moeilijk om een goede vorm te vinden om seksueel misbruik in pastorale relaties snel inzichtelijk te maken.

Opkomen voor de zwaksten?

Toen ik bij jullie om hulp vroeg, ben ik uitstekend begeleid. Ik ging begrijpen dat ik 'er niet om gevraagd had', dat 'mijn' dader ernstige professionele fouten had gemaakt. Langzaam kwam ik door mijn depressie heen, kreeg ik weer een beetje zelfrespect. Ik wilde wat mij was overkomen aan de kerk voorleggen, opdat ik erkenning kreeg en er geen nieuwe slachtoffers meer gemaakt konden worden. De predikant werd veroordeeld en tijdelijk geschorst. Ondanks dat maakt hij mij overal zwart.

Ik ben weer terug bij af, durf me haast niet meer buiten te vertonen. Ik heb het de klachtencommissie gemeld, maar die doet niets. Mijn vertrouwenspersoon zegt dat jullie ook niets kunnen doen, omdat de SMPR niet publiekelijk op individuele zaken ingaat. Maar ik dan? Wie komt er voor mij op?

De vertrouwenspersoon aan het werk

Het valt niet mee, te moeten erkennen dat je misbruikt bent. Hoe heb je zo stom kunnen zijn? Of was het helemaal geen misbruik? Moet een verliefdheid gewoon kunnen, en ga jij er verkeerd mee om? Ben je een achterlijke trut, zoals je pastor zegt? En heb je niet genoeg waardering voor al zijn inzet? En dan het feit dat je relatie geheim is! Soms zou je er zo graag eens met iemand over praten. Maar dat wil je pastor niet hebben; tenslotte is hij de meest kwetsbare partij. En aan de andere kant vraag je je voortdurend af, of er mensen zijn die weten of vermoeden, met welk geheim jij rondloopt. Soms zou je wel in de grond willen zakken!

Dit zijn vragen, waarmee veel misbruikten bij de SMPR aankloppen: Was het wel misbruik? En, zo ja, hoe ga je daar dan mee om? En hoe ga je met dat drukkende geheim om? Meestal begint het werk van de vertrouwenspersoon met luisteren, luisteren en nog eens luisteren. Het verwarde verhaal wordt geordend en er wordt naar antwoorden gezocht. Uitgangspunt van de vertrouwenspersoon is daarbij: een professional hoort onder alle omstandigheden van een hulpvraagster af te blijven, zelfs, wanneer die 'erom gevraagd' mocht hebben. (Overigens is een van de problemen bij misbruik, dat het wat narcistische wereldbeeld dat veel misbruikers hebben, ertoe leidt, dat zij voortdurend denken, dat gemeenteleden verliefd op hen zijn. Maar dit terzijde.)

Het sociale netwerk van de misbruikte wordt onderzocht: zijn er bekenden, aan wie het verhaal verteld kan worden? Wanneer de vertrouwenspersoon deze stap zou overslaan, dreigt ze als onderdeel van het geheim mee ingekapseld te raken.

Wat wil de misbruikte met het gebeurde? Voor sommigen is het voldoende, wanneer zij voor zichzelf duidelijk krijgen dat dit misbruik was.

Voor anderen volstaat het, de dader op zijn gedrag aan te spreken. Valkuil daarbij: voordat je het weet, zit je in een nieuw ja/nee spelletje. Een waakzaam oog en een tijdige waarschuwing van de vertrouwenspersoon kunnen hier veel nut hebben.

Sommige misbruikten willen een klacht indienen. Voor de meesten van hen is het strafrecht geen optie: hen is onrecht aangedaan binnen de kerk, daarom verwachten zij hun recht ook van de kerk. In deze fase helpt de vertrouwenspersoon, de motieven om een klacht in te dienen helder te krijgen. Contra-indicaties kunnen zijn:

- Een te sterke nadruk op het voorkomen van misbruik van anderen. Wie uitsluitend anderen wil 'redden', blijkt vaak te weinig draagkracht te hebben, wanneer een klacht niet wordt erkend. Enige boosheid omdat het jezelf niet had mogen gebeuren, is noodzakelijk.
- Een te smal sociaal draagvlak. Hoe kun je post van een klachtencommissie ontvangen, een tegenvallend bericht incasseren, wanneer je partner niet van het misbruik en je klacht op de hoogte is? En hoe is het voor je, wanneer jouw naam in het afschrift van de uitspraak aan de kerkenraad wordt vermeld?
- Gebrek aan bewijzen. In iedere rechtspraak moet de klager bewijzen. En bij seksueel misbruik heb je zelden getuigen of bewijzen. Sommigen wensen hun pastor niettemin te confronteren met zijn daden; anderen vragen zich af, of ze zichzelf zo'n martelgang wel willen aandoen.

De vertrouwenspersoon kan helpen, al deze vragen helder te krijgen. Het is echter de misbruikte, die bepaalt, hoe zwaar de verschillende pro's en contra's voor hem of haar wegen, en welke route zij of hij wil gaan.

Wanneer de misbruikte besluit om een klacht in te dienen, is het de vertrouwenspersoon, die de route kent en haar vergezelt.

Een van de zwaarste klussen is het moeten accepteren, dat een klacht is afgewezen. Een gebeurtenis kan nog

zo wáár zijn, wanneer de dader ontkent en jij geen bewijzen hebt, ga je voor de bijl. Hoe houd je dan je zelfwaardering vast?

Vaak is de schade zo groot, dat er therapeutische hulp nodig is. De vertrouwenspersoon kan helpen bij de overwegingen, welke therapie geschikt is.

Therapie is vaak duur. Soms kan de vertrouwenspersoon adviseren over mogelijkheden tot (gedeeltelijke) schadevergoeding.

Bij veel misbruik is impliciet of expliciet Gods Naam gebruikt. Daarmee is vaak de hele bijbelse boodschap verdacht gemaakt. Voor veel misbruikten is het geloof een onbespreekbaar onderwerp geworden. De vertrouwenspersoon dringt hen onder geen beding een boodschap op; dat zou nieuw misbruik betekenen. Zoeken of er openingen zijn, opdat de blijde boodschap een bron van kracht kan worden, hoort wél tot zijn of haar taak.

Bijna alle misbruikten die een klacht hebben ingediend, zijn daardoor hun contact met de plaatselijke kerk kwijtgeraakt. Na misbruik ook nog eens je geestelijk tehuis kwijtraken, en daarmee een groot deel van je sociale contacten, is een smartelijke ervaring. In een heel enkel geval kan een vertrouwenspersoon bemiddelen naar een gemeente, of helpen bij het zoeken naar een nieuwe, veilige plek.

Afronding van het contact is een noodzakelijk, maar ook dubbelzinnig gebeuren. Vaak vrees de misbruikte, het nog niet zonder de vertrouwde praatpaal te kunnen stellen. Ook voor de vertrouwenspersoon, vaak het laatste draadje dat de misbruikte nog met de kerk verbindt, kan afronding moeilijk zijn. Samen zoeken naar een goede vorm voor evaluatie en afscheid, is de laatste hulp die een vertrouwenspersoon kan bieden.

Hoeveel hoe vaak?

“Hoe vaak komt seksueel misbruik in pastorale relaties voor?”

“Het zullen toch uitzonderingen zijn?”

Dat zijn regelmatig gestelde vragen.

De precieze omvang is niet bekend. Lang niet altijd wordt misbruik gemeld. Nog minder vaak wordt een klacht ingediend. Wat wel duidelijk is: seksueel misbruik binnen pastorale relaties is niet als incident te beschouwen.

Volgens de beschikbare registratie hebben vanaf de oprichting van het netwerk van vertrouwenspersonen in november 1992 tot januari 2002 ongeveer 300 mensen een beroep gedaan op de hulp van vertrouwenspersonen. Tussen 1998 en 2000 waren er 59 nieuwe mensen die hulp vroegen. Vijf en veertig van hen waren vrouw.

Het overgrote deel van deze hulpvragers nam contact op naar aanleiding van eigen misbruikervaringen. Onder de bellers bevinden zich enkelen, die hulp vroegen omdat hun partner is misbruikt. Bijna alle hulpvragers waren volwassen toen het misbruik plaatsvond.

Het IKON-pastoraat functioneert voor de SMPR als telefonisch meldpunt. De bellers worden doorverwezen naar een vertrouwenspersoon.

Sinds de SMPR een regelmatig bezet bureau heeft, komen ook bij de coördinator vragen om advies of hulp binnen. De afgelopen 3 jaren betrof dat 16 vragen. Daarvan werden 7 misbruikten doorverwezen naar een vertrouwenspersoon. 22 bellers zochten contact, omdat zij advies wensten in verband met problemen in hun gemeente, nadat misbruik aan hen bekend gemaakt werd.

Uit genoemde aantallen blijkt dat er de laatste jaren minder hulpvragen zijn gesteld dan in de voorliggende periode. Het lijkt voor de hand liggend, daaruit de conclusie te trekken dat misbruik afneemt.

Hoewel publiciteit, aandacht in de opleidingen en betere klachtenprocedures zeker invloed op de misbruikfrequentie zullen hebben, spelen bij deze “lage” cijfers ook andere factoren mee:

- De eerste jaren was de SMPR de enige instelling, die zich met misbruik in pastorale relaties bezighield. In 1995 stelde de R.K.kerk een eigen meldpunt in: ‘Hulp en Recht’. In 1999 werd het meldpunt ‘De Driehoek’ van de kleinere gereformeerde kerken geopend. Ook klagen misbruikten hun misbruik rechtstreeks aan bij de inmiddels ontstane klachtencommissies, zonder inmenging van de SMPR. Voorts vinden misbruikten een goede opvang bij verwante instellingen, zoals de werkgroepen ‘Godsdienst en incest’. En het niet-kerkelijke hulpverleningscircuit biedt ook opvang. Het totale aantal meldingen betreffende seksueel misbruik in een pastorale relatie ligt dus beduidend hoger dan onze getallen.

- De eerste jaren was er sprake van een inhaalslag. Niet alleen recent misbruik werd gemeld, maar ook misbruik van vele jaren geleden. De huidige meldingen betreffen meest zaken die zich binnen de laatste 10 jaar hebben afgespeeld.

- Veel misbruikten melden zich naar aanleiding van publiciteit over seksueel misbruik in een pastorale relatie. Publiciteit is daarom de eerste jaren een van de speerpunten in het beleid

van de SMPR geweest. De afgelopen jaren is dat – mede door de aandacht die aan de bestuurlijke herstructurering gegeven is – aanmerkelijk minder geweest. Het lijkt de stichting SMPR van groot belang, dat er de komende jaren veel aandacht aan publiciteit wordt ge schonken.

Zoals boven gesteld, maken onze cijfers duidelijk dat misbruik te vaak voorkomt, om als incident afgedaan te worden. Om een nauwkeuriger beeld van de aard en omvang te krijgen, is wetenschappelijk onderzoek nodig. De stichting hoopt dat kerken en universiteiten dit gegeven zullen oppakken.

Op dit moment zijn bij het Interkerkelijk Samenwerkingsverband Tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties de volgende kerken en geloofsgemeenschappen betrokken:

Algemene Doopsgezinde Sociëteit, Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, Gereja Kristen Indonesia Nederland, Leger des Heils, Oud Katholieke Kerk, Remonstrantse Broederschap en de SoW-Kerken.

Het **secretariaat van het Interkerkelijk Samenwerkingsverband Tegen Seksueel Misbruik** is gevestigd in het Landelijk Diensten Centrum, Joseph Haydnlaan 2a, Postbus 8505, 3503 RM Utrecht, telefoon 030 8801477 / 1502, E-mail j.bot@sowkerken.nl.

Coördinator Mw. S. van Delden

Meldpunt Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties

IKON Pastoraat 035 - 621 55 55 pastoraat@ikon.nl

Seksueel misbruik meldpunt RK kerk,

0900-8998411

Seksueel misbruik meldpunt De Driehoek (Chr. Geref., Ned. Geref. en Vrijgem.)

038-4232125